

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету **Іванової Анни Миколаївни** на кваліфікаційну роботу Чжу Ліхун на тему: «Вплив фіскальної політики на малі та мікро підприємства в умовах глобальної економічної кризи», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 29 – «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Кваліфікаційна робота Чжу Ліхун є надзвичайно актуальною, оскільки вона присвячена проблематиці фіскальної підтримки мікро- та малих підприємств – одного з ключових секторів національних економік, особливо в умовах сучасної глобальної економічної нестабільності, що посилюється геополітичними ризиками, пандемічними викликами та структурними змінами на ринках. Мікро- та малі підприємства (ММП) відіграють фундаментальну роль у забезпеченні зайнятості, розвитку інноваційного потенціалу, формуванні конкурентного середовища та стимулюванні місцевого економічного зростання. Особливе значення фіскальна політика набуває у період посткризового відновлення, коли малі підприємства стають каталізаторами відновлення економічної активності, сприяють диверсифікації економіки та зниженню соціальних ризиків.

Дисертацію виконано в межах тем наукових досліджень Західноукраїнського національного університету, а саме: фундаментального дослідження на тему «Концепція відновлення та зеленої реконструкції України» (державний реєстраційний номер 0124U000003); міжнародного проекту (Erasmus+ Jean Monnet Module) на тему «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: післявоєнний та постпандемічний модуль для України (EICERPMU)» (реєстраційний номер 101085640); госпдоговірних наукових досліджень на теми «Формування екологічного бренду компанії на закордонних ринках» (договір № MEV-37-2024 від 25.04.2024 р.) та «Трансформація бізнесу в умовах сталого розвитку глобальної економіки» (договір № MEV-33-2023 від 05.10.2023 р.).

*Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій*

Зміст дисертації Чжу Ліхун свідчить про те, що сформульовані у кваліфікаційній роботі висновки та узагальнення відзначаються належним рівнем наукової новизни. Обґрунтованість висунутих автором наукових положень, висновків і практичних рекомендацій забезпечується застосуванням сучасних наукових теорій, концептуальних підходів та методологічних засад, розроблених у межах провідних наукових шкіл.

Для досягнення поставленої мети та реалізації дослідницьких завдань у дисертаційній роботі здобувачем було використано комплекс загальнонаукових і спеціалізованих методів, серед яких: метод теоретичного узагальнення, історичний метод, метод діалектичного пізнання, метод аналогій і порівняльного аналізу, методи індукції та дедукції, методи аналізу, синтезу й обробки даних, а також методи моніторингу та візуалізації результатів.

У першому розділі «Теоретичні та методологічні основи дослідження впливу фіскальної політики на малі та мікропідприємства» (ст. 12–60) здобувачем обґрунтовано макроекономічний генезис фіскальної політики, зокрема її динамічний вплив на сукупний попит, розподіл багатства та виробничий потенціал (ст. 12–27), розглянуто структуру, середовище функціонування та класифікацію мікро- та малих підприємств, у т.ч. специфіку країн, що розвиваються (ст. 28–42), визначено специфіку фіскального впливу на ММП, з урахуванням коротко- та довгострокових ефектів, регіонального контексту та типології підприємств (ст. 43–58).

У другому розділі «Дослідження впливу фіскальної політики на мікро- та малі підприємства в Китаї» (ст. 61–107) проведено аналіз впливу фіскальної політики Китаю на ВВП, чисте державне кредитування, включаючи трансформаційні підходи в кризовий період (ст. 61–75), досліджено функціонування ММП у КНР в умовах кризи, виявлено бар'єри доступу до фінансування (ст. 76–90), висвітлено геополітичні ризики та внутрішні виклики

фіскальної політики, а також виявлено емпіричну залежність між рівнем зарплат і кількістю підприємств (ст. 91–105).

У третьому розділі «Перспективи розвитку фіскальної політики та ММП в умовах глобальних викликів» (ст. 108–157) здобувачем визначено напрями адаптації фіскальної політики до потреб розвитку ММП (ст. 108–122), запропоновано концепцію трансформації фіскальної політики під впливом глобальної кризи (ст. 123–144), а також запропоновано комплексну модель фіскальної політики підтримки ММП у Китаї, що включає фінансові стимули, зменшення податкового навантаження, цифрову трансформацію та інституційну підтримку (ст. 144–154).

Аргументованість, достовірність та обґрунтованість зроблених у кваліфікаційній роботі висновків та пропозицій підтверджується належним аналізом наукових джерел, застосуванням сучасних методів дослідження, а також широкою емпіричною базою. Теоретико-методологічною основою дослідження стали наукові праці провідних економістів, статистичні дані та аналітичні матеріали МВФ, Світового банку, ООН, UNCTAD, МОП, Національного бюро статистики Китаю, нормативні акти та стратегії підтримки ММП, а також результати апробації в межах державного й бізнес-фінансування.

Наукова новизна одержаних результатів

До найбільш важливих наукових результатів, отриманих здобувачем особисто, можна віднести:

- вперше розроблено модель фіскальної політики, що включає цілісну стратегію фінансової підтримки, зниження податкового навантаження, створення сприятливого бізнес-середовища, застосування прямих субсидій (зокрема грантів на НДДКР, субсидій з працевлаштування та підтримки цифрової трансформації), а також розширення доступу до фінансування через кредитні гарантії та процентні субсидії;

- удосконалено концепцію реалізації фіскальної політики у системі міжнародних економічних відносин шляхом адаптації організаційних механізмів до короткострокових і довгострокових цілей, поєднання експансіоністських і

контрактних заходів з урахуванням потенційних викликів і загроз, що дозволило окреслити структурно-логічну схему причинно-наслідкових зв'язків і ключових факторів трансформації;

- узагальнено методичні підходи до оцінки фіскальної політики КНР на основі аналізу показників зростання ВВП, чистого урядового кредитування, бюджетного дефіциту, доходів від корпоративного оподаткування та прибутковості, що дало змогу методологічно обґрунтувати шляхи трансформації інструментів і заходів фіскальної політики в умовах глобальної економічної кризи;

- окреслено шляхи коригування політики розвитку малих і мікропідприємств у КНР за допомогою адаптивних податкових стратегій, інтеграції цифрової економіки та інклюзивного сталого зеленого фінансування. Це дало змогу сформулювати напрямки трансформації фіскальної політики із застосуванням цільових податкових стимулів, субсидій, інноваційних грантів і преференцій у державних закупівлях, а також обґрунтувати контрциклічні фіскальні заходи регіонального та глобального рівня;

- набуло подальшого розвитку дослідження взаємозв'язків і ключових факторів, що впливають на результати фіскальної політики, зокрема, оцінено середовище та структуру функціонування малих і мікропідприємств, що дозволило встановити інтеграцію і логічні зв'язки організаційної структури, операційних процесів і стратегічних рішень із зовнішнім середовищем;

- окреслено переваги фіскального стимулювання та потенційні виклики для розвитку малих і мікропідприємств, що дало змогу розробити механізми впливу фіскальної та податкової політики на даний сектор через податкові стимули і інструменти державних закупівель;

- узагальнено дослідження геополітичних ризиків та внутрішніх викликів фіскальної політики, що впливають на малі й мікропідприємства, встановлено регресійні залежності між зростанням доходів працівників, збільшенням кількості корпоративних мікропідприємств та поведінкою економічних суб'єктів у кризові періоди.

Значення результатів кваліфікаційної роботи для теорії та практики

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про механізми впливу фіскальної політики на розвиток малого і мікробізнесу в умовах глобальної економічної кризи, а також у формуванні комплексної моделі трансформації фіскальної політики, що враховує сучасні виклики та особливості функціонування цього сектору в Китаї.

Практична цінність результатів дисертації Чжу Ліхун полягає у тому, що основні теоретичні положення щодо ключових напрямів трансформації фіскальної політики та коригування політики розвитку малих і мікропідприємств можуть бути застосовані у практичній діяльності суб'єктів господарювання та стати основою для подальших наукових розробок.

Представлені результати дослідження, доведені до рівня практичних рекомендацій, підтверджені довідкою про впровадження, наданою компанією Jui quan Xing rongtong Accounting Agency Co. Ltd (Довідка JUI № 21 від 24.04.2025 р.), а також використані у процесі формування та реалізації програми економічного і соціального розвитку Jui quan Vocation Technical College School of Economics and Management Ltd (Довідка JUI № 19 від 24.04.2025 р.).

Повнота опублікованих основних положень кваліфікаційної роботи

Основні положення кваліфікаційної роботи, що мають наукову новизну змістовно та аргументовано розкрито в 10-ти опублікованих працях. За основними результатами дисертації було опубліковано 1 статтю у міжнародному періодичному виданні, 3 статті – в наукових фахових виданнях України та 6 публікацій опубліковані в інших виданнях апробаційного характеру за матеріалами конференцій.

Профіль видань та зміст наукових публікацій відповідає встановленим вимогам щодо повноти висвітлення отриманих результатів кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». Кількість та обсяг друкованих праць за темою дисертації й повнота відображення

положень кваліфікаційної роботи у зазначених працях відповідають вимогам та дають авторіві право для публічного захисту дисертації.

Оцінка структури кваліфікаційної роботи, мови і стилю викладення матеріалу

Зміст кваліфікаційної роботи повністю відповідає поставленим цілям і завданням дослідження, ґрунтовно висвітлює тему, підтверджуючи цілісність та повноту виконання роботи. Дисертація виконана англійською мовою з дотриманням усіх вимог наукового стилю викладу.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення зі змістом кваліфікаційної роботи Чжу Ліхун дозволяє зробити висновок про те, що авторка дотримується норм і принципів академічної доброчесності. У дисертації присутні всі необхідні посилання на джерела інформації у випадках використання чужих ідей, розробок, тверджень і даних, що відповідає вимогам чинного законодавства щодо авторського права та суміжних прав. Крім того, кваліфікаційна робота успішно пройшла перевірку на плагіат за допомогою інтернет-сервісу Turnitin Similarity.

Дискусійні положення та зауваження до кваліфікаційної роботи

Дисертаційне дослідження Чжу Ліхонг вирізняється високим рівнем аналітичного опрацювання та практичної орієнтації. Разом з тим, окремі положення викликають дискусію та можуть бути предметом подальших наукових уточнень або доповнень, а саме:

1) недостатня деталізація інституційних аспектів реалізації фіскальної політики у Китаї. У підрозділі 2.1 та 3.2 авторка порушує питання бюджетного дефіциту місцевих органів влади в Китаї та їхньої участі в реалізації фіскальної політики, проте у тексті відсутній структурований аналіз взаємодії між центральними та субнаціональними бюджетами, відсутні приклади конкретних механізмів координації, контролю або механізмів перерозподілу. Умови реалізації запропонованих заходів (напр., місцеві гранти, квоти державні закупівлі) потребують чіткого розуміння інституційного контексту, що наразі подано загально.

2) обмежене використання порівняльного аналізу з іншими країнами. Аналітична інформація (розділи 2 і 3) сфокусована на кейсі КНР. Відсутність порівняння з країнами з подібною структурою ММП або податковою системою звужує можливості екстраполяції результатів. Порівняльний підхід дозволив би виявити ефективніші або контрастні механізми державної підтримки.

3) неоднозначність у визначенні критеріїв ефективності фіскальних інструментів. У роботі обґрунтовується ефективність підтримки ММП переважно через такі параметри, як створення робочих місць, зниження витрат, зростання експорту (розділ 3.3). Однак залишаються поза увагою такі критично важливі критерії, як бюджетна окупність заходів, мультиплікатори фіскального ефекту, фіскальні ризики, прозорість використання коштів тощо. Також немає чіткого розмежування між коротко- та довгостроковими ефектами застосування стимулів.

4) аспекти ризик-менеджменту не отримали належного опрацювання. Хоча у дисертації визнається вплив COVID-19, інфляції, боргового навантаження та геополітичної нестабільності (розділ 2.3), авторка не подає чітких механізмів управління фіскальними ризиками або сценаріїв реагування на непередбачувані обставини. Наприклад, не висвітлено, як модель фіскальної підтримки діятиме в умовах падіння доходів бюджету чи шоку пропозиції.

5) теоретична модель фіскальної підтримки потребує формалізації. Запропонована у підрозділі 3.3 модель фіскальної політики для підтримки ММП подана як цілісний набір інструментів і напрямів дій, що мають описово-стратегічний характер. Разом із тим, відсутнє економіко-математичне обґрунтування ефектів моделі, не представляє кількісного сценарного аналізу (напр., як зміна ставки субсидії вплине на зайнятість).

Ці зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку кваліфікаційної роботи Чжу Ліхун, та можуть бути основою для наукової дискусії та продовження автором наукових досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок

Кваліфікаційна робота Чжу Ліхун на тему: «Вплив фіскальної політики на малі та мікро підприємства в умовах глобальної економічної кризи» є самостійним, завершеним та логічно структурованим науковим дослідженням, яке за змістом і тематикою повністю відповідає паспорту спеціальності 292 – «Міжнародні економічні відносини». У роботі чітко сформульовано мету й завдання дослідження, обґрунтовано наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів. Авторка здійснила ґрунтовне теоретичне узагальнення, запропонувала нове наукове бачення вирішення актуальної проблеми та розробила практичні рекомендації щодо формування фіскальної політики на малі та мікро підприємства в умовах глобальної економічної кризи. За результатами дослідження сформульовано висновки як теоретичного, так і прикладного характеру.

Кваліфікаційна робота відповідає вимогам, визначеним «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Чжу Ліхун заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 29 – «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 – «Міжнародні економічні відносини».

Рецензент:

**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет**

Анна ІВАНОВА

